

POVIJEST ISLAMA U NOVOM RUHU

(Mustafa Spahić, Povijest islama, Bookline, Sarajevo, 2008.)

Knjiga *Povijest Islama* je objavljena prvi put u Sarajevu 1994. i tada a i sada, prestavlja veliki iskorak i kapitalno djelo jedno od najznačajnijih te vrste koje je objavljeno na ovim prostorima.

U svom sedmom dopunjenom izdanju ova knjiga ima osam stotina strana te je kao takva veliki izdavački poduhvat. Usudujem se reći da je to sadržajno, najobimnija i najobuhvatnija knjiga povijesti islama i muslimana, koja obuhvata period od prvog čovjeka na zemlji, prvog Božijeg poslanika Adema, a.s., pa sve do današnjih dana, sa posebnim osvrtom na povijest Bosne i Hercegovine i naroda koji žive u njoj.

Ova knjiga je jedinstvena po mnogo čemu, ona predstavlja hrabri iskorak u analitičko historijskom predstavljanju činjenica. Autor se hrabro, originalno i analitički upušta ne samo u navođenje pukih činjenica i događaja iz prošlosti nego ih analizira, kontekstuiru i pokušava približiti široj čitalačkoj publici, na što jednostavniji način. Vidljiv je jasan autorski pristup sa komentarima i analizom za koje se malo koji autor usuđuje. Profesor Mustafa Spahić je napravio iskorak jer je iskoristio poznavanje sociologije i metodologije društvenih disciplina, pa se može reći da je ova knjiga spoj između navođenja čiste historije i sociološko društvene analize i sinteze povijesnih događaja, što predstavlja jedno bogatstvo za čitatelja. Knjiga je namijenjena ne samo akademskoj javnosti nego široj čitalačkoj publici. Autorovo umijeće analize i definisanja stvari na najjednostavniji i najprihvatljiviji - pregledan način pomoći će mnogima da shvate burna previranja kroz povijest islama i muslimanskih naroda.

Sedmo dopunjeno izdanje ove knjige predstavlja odvažan iskorak u našem poprilično oskudnom izdavaštvu ove vrste knjiga. Knjiga je pažljivo i lijepo dizajnirana i prvi put se štampa u koloru, obogaćena je sa preko pet stotina najkvalitetnijih fotografija koje predstavljaju tragove povijesti i

svijetla dostignuća islamske civilizacije kroz historiju.

U sedmom dopunjenom izdanju dodati su rezimei nakon svih Božijih poslanika i važnijih poglavlja unutar knjige, koji predstavljaju jasan putokaz i lahko i brzo snalaženje unutar tako obimnog teksta. Sigurno predstavljaju sažimanje i sintezu najvažnijih činjenica gdje se čitalac može na vrlo lahak i brz način snaći i doći do potrebnih informacija ako nema vremena da čita čitava poglavlja. Ovo izdanje ukrašeno je kvalitetnim fotografijama iz islamske arhitekture, umjetnosti, kaligrafije i dekoracija koje predstavljaju razne stilove i primjenjivane materijale (unutar primjenjene umjetnosti) koji su korišteni u pojedinim dinastijama.

Veoma značajnu i očiglednu ulogu u knjizi zauzimaju geografske, političke, etničke i jezičke karte koje su precizno birane kako bi pratile razna osvajanja, širenje i gubljenje teritorija kroz historiju. Rukovodeći se starom izrekom „da je dobra slika vrijednija od hiljadu riječi“ ovdje bi se sigurno moglo reći da je dobra karta koja ilustrativno predstavlja čitave historijske periode vrijedna koliko i poglavlje u kojem se nalazi.

Knjiga *Povijest islama* sa svojih osamnaest poglavlja u sebi sadrži najmanje osam cjelovitih knjiga: *Božiji poslanici, Životopis Muhammeda, a.s., Prva četvorica halifa – Hulefai - rašidun, Emevije, Abbasije, Islamske zemlje i muslimanski narodi, Bosna i Hercegovina kroz vrijeme i Historijat Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.*

Komotno bi kao zasebna knjiga moglo biti objavljeno poglavlje o Božijim poslanicima koje obuhvata sve Božije poslanike koji su spomenuti u Kur'anu i obrađuje ih tako da prvo navodi imena poslanika kako ih Kur'an naziva imena po kojima su poznati kroz historiju, imena pod kojima se spominju u Bibliji i na kraju ako još ima latinski ili hebrejski naziv za tog poslanika. A život samog poslanika obrađuje na sličan način: prvo navodi sve kur'anske ajete u kojima se spominje dotični Božiji poslanik, zatim daje historijske informacije o životu poslanika, pa kakav je njegov tretman u Bibliji i drugim svetim knjigama i na kraju svakog Božijeg poslanika dolazi sažetak najznačajnijih događaja

vezani za život toga poslanika. Ovaj rezime ili sažetak predstavlja jedan značajan iskorak jer pomaže da na jednom mjestu dođemo do najvažnijih informacija o tom Božijem poslaniku. Autentičnost ovakvog pristupa kazivanju o Božijim poslanicima počiva na činjenici da se povijest – sira utemeljuje i izvodi iz hijeropovijesti - kasasa a tarih ili historija iz sire – povijesti. Krajnji izvor svjedok i sudac događaja je sam Bog preko Objave.

Poglavlje o životopisu Muhammeda, a.s., jedno je od najcjelovitijih i najobuhvatnijih poglavlja i predstavlja sažetak svih nama dostupnih sira i životopisa Muhammeda a.s., koji su objavljeni na ovim prostorima i šire. Ne samo da se navodi život Božijeg poslanika nego se pojašnjavaju socijalne i društvene prilike u kojima je živio, odnosi sa drugim religijskim zajednicama i u cijelosti se navodi prvi *Medinski ustav* i *Hutba - govor* na Oprosnom hadžu. Unutar političke filozofije islama se obrazlaže zašto Muhammed, a.s., nije iza sebe ostavio nasljednika nego emanet da muslimani po principu šure izaberu prvog halifu. Legitimitet na političku vlast imaju muslimani a ne poslanikova oporuka koje nikada nije ni bilo.

U poglavlju o prvoj četvorici pravednih halifa daje jasnu razliku između njih i svih kasnije nastalih dinastija unutar islamske države. Sve kasnije islamske halife iza hulefai- rašiduna smatrali su da je po monarhističkom principu unutar dinastije legitimitet vlasti pitanje između oca i sina, a ne legitimitet i neprikosnoveno pravo muslimana. Navodi se veličina i jednostavnost prve četvorice pravednih halifa, njihov život i težina emaneta koji su morali ponijeti nakon preuzimanja hilafeta.

U poglavlju o Emevijama i Abbasijama i svim dinastijama koje su kasnije vladale unutar i izvan njih autor navodi historijska previranja, uspone i padove jačanja i slabljenje moći tadašnje islamske države, njihove dobre osobine i mahane.

Iz knjige se jasno da uočiti da su kroz povijest postojale tri velike dinastije: Emevije, Abbasije i veliko Osmansko carstvo, a da su sve ostale manje dinastije bilo arapskog, turskog, mongolskog ili perzijskog porijekla bile manje više unutar ili izvan njihove vlasti, odnosno da

su u određenim periodima kroz otcjepljenja, otkazivanja poslušnosti pojedinim vladarima i pravljena malih autonomija nastajale manje dinastije sa manjim ili većim značajem i trajanjem kroz historiju.

U poglavlju islamske zemlje i muslimanski narodi uneseni su i ažurirani najnoviji podaci o islamskim zemljama: službeni naziv, glavni grad, broj stanovnika, valuta, jezik, porijeklo stanovništva, etnička i vjerska pripadnost. Pored svake države koja je spomenuta nalazi se zastava i karta sa granicama te države.

Bosna i Hercegovina se obrađuje kroz nekoliko poglavlja: XIII, XIV, XV, XVI i XVII, *Zemlja Bosna kroz prostor i vrijeme, Širenje Islāma u Evropi i na Balkanu, Bosna i Hercegovina u vrijeme Austrougarske vladavine od 1878. do 1918. godine, Bosna i Hercegovina od nastanka do propasti prve zajedničke države Kraljevine Jugoslavije (1918.-1914.), Bosna i Hercegovina u sastavu nezavisne države Hrvatske (1941.-1945.)*.

Povijest Bosne i Hercegovine kroz prostor i vrijeme je dostojno i objektivno predstavljena i sigurno može biti predmetom izučavanja na svim akademskim institucijama u BiH i šire. Vidljivo je veliko poznavanje prilika i događaja te analiziranje i smještanje istih u svjetski tok historije. Autor analizira uticaje i tokove historijskih događaja u regionu koji su uvijek kroz historiju vršili značajan uticaj na prilike u Bosni.

Posljednje poglavlje ove knjige posvećeno je opširnom i sveobuhvatnom historijatu Islamske zajednice koji autor dijeli na sljedećih sedam razdoblja:

Prvo (1463.-1878.);

Drugo (1878.-1918.);

Treće (1918.-1929.);

Četvrto (1929.-1941.);

Peto (1941.-1945. - u okviru NDH);

Šesto (1945.-1993. U okviru SFRJ).

Sedmo razdoblje u životu Islāmske zajednice teče od 1993.- pa do današnjih dana i dalje.

Na kraju bih spomenuo poseban dodatak *Godine i događaji* čiji značaj je teško riječima opisati, a to je dio u kome su hronološki navedene godine i značajni događaji u povijesti islama i muslimana od Adema, a.s., do današnjih dana.

Značaj ovog dodatka je ogroman radi toga što bar koliko je poznato, niko u ovolikom obimu nije na jednom mjestu hronološki poredao ovoliko za muslimane značajnih događaja sa godinama događanja. Autor je posebno razdvojio vladavinu halifa od vladavine sultana koji su u isto vrijeme bili na vlasti te objasnio ulogu halife i sultana u dotičnom periodu. Posebno su navedeni događaji koji su se desili na tlu BiH od najstarijih vremena do danas koji imaju ikakav značaj za muslimane u BiH. Navedena su i imena svih reisul- ulema i naibu - reisa do danas. Historijat nastanka obrazovnih institucija Islamske zajednice i drugi značajni događaji. Na kraju, možemo sa sigurnošću konstatovati da objavljivanje sedmog dopunjenog izdanja *Povijesti islama* autora Mustafe Spahića sigurno predstavlja izdavački poduhvat godine u Bosni i Hercegovini.

Muamer TINJAK

UDŽBENIK O ŠERIJATSKOM PRAVU I NJEGOVOJ NAUCI U BIH

(Enes Durmišević, *Šerijatsko pravo i nauka šerijatskog prava u Bosni i Hercegovini u prvoj polovini XX stoljeća*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008, 289 str.)

U vremenu kada je islam „svjetska tema“, a šerijatsko pravo kao normativni aspekt islamskog učenja sastavni dio te priče, pojava knjige „Šerijatsko pravo i nauka šerijatskog prava u Bosni i Hercegovini u prvoj polovini XX stoljeća“ autora Enesa Durmiševića predstavlja po svojoj strukturiranosti, jeziku, korištenim metodama i naučnoj utemeljenosti hvale vrijednu knjigu, kako za naučno tako i za opće čitateljstvo na našim prostorima pa i šire. Autor se zahvaljujući navedenim karakteristikama svoje knjige uvrstio u uzak krug domaćih intelektualaca i istraživača naših prostora koji su se odvažili da za predmet

svoga istraživanja uzmu šerijatsko pravo i nauku ovoga prava i ponude relevantan naučan sadržaj i koji su prepoznali ne samo naučnu nego, rekao bih, opću potrebu za istraživanjem islama i posebno šerijatskog prava. Iako spada u kategoriju religijskog prava šerijatsko pravo je u stalnom dinamičnom razvoju, jer nije dato, spuštено „Odozgo“ u cjelovitom obliku, nego prati društvena kretanja i shodno tome se na objavljenim načelima, premisama i razvijenim naučnim metodama razvija. Riječ je stalnom susretu Teksta i konteksta, Izvora i društvene zbilje, univerzalnog i konkretnog, Rečenog i ljudskim genom razumljenoga. Taj susret se najevidentnije odlikava na polju šerijatskog prava.

Stoga ne treba čuditi da je autor baš izabrao prvu polovinu XX stoljeća kao vremenski okvir u kojem se kretalo njegovo istraživanje s obzirom na dinamiku društveno političkih promjena u tom periodu, koja se ogledala u smijeni četiri međunarodna i „domaća“ državnna, ekonomska i ideološka okvira, i to sve do ukidanja stoljetne primjene šerijatskog prava za vrijeme komunističke vlasti 5. 3. 1946. godine, ubrzo nakon formiranja druge Jugoslavije..

Sa sigurnošću se može kazati da je šerijatsko pravo živjelo i preživljavalo sudbinu muslimana na ovim prostorima, te je time izbor ovog perioda istraživački i naučni izazov. Rezultati ovog istraživanja nisu važni samo sa stanovišta historije šerijatsko prava zatvorenog u spomenuti vremenski period već i zato što savremena istraživanja ukupne islamske misli, a šerijatskog prava pogotovu, nisu ozbiljna bez poznavanja njegovog općeg a pogotovu lokalnog kontinuiteta. Nadalje, iako je zvanično šerijatsko pravo izgubilo javno-pravni status 1946. godine spomenutom odlukom, ono je živjelo na etičkoj ravni kod dijela bosanskohercegovačkih muslimana, i time ostalo dijelom vlastitog identiteta te time održalo kontinuitet. „Gubeći status prava za muslimane Bosne i Hercegovine, šerijat se manifestira kao svakodnevno prakticiranje islamskog života, odnosno življenja u skladu sa propisima Kur'ana i prakse Poslanika, što u suštini označava primjenu šerijatskog prava u njaširem smislu“ kaže autor. Zato je za razumijevanje savremenih društvenih odnosa u Bosni i Hercegovini, a posebno